

Rapport

2022:3

Väljarnas uppfattningar om
partiernas profilfrågor 2010–2018

Erik Jönsson
Nora Theorin

Valforskningsprogrammet

Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

2022.04.25

www.gu.se/valforskningsprogrammet

Valforskningsprogrammets rapportserie

Sedan 1950-talet genomför forskare knutna till Valforskningsprogrammet i Göteborg empiriska undersökningar av hur den svenska demokratin mår och utvecklas. Rapportserien är vår viktigaste publikationskanal för att bidra till samhällets kunskapsförsörjning på demokratiområdet. Målsättningen är att sprida grundläggande fakta och forskningsresultat som rör val och väljarbeteende till en bred publik av forskare, studenter, journalister, politiker och allmänhet.

Swedish National Election Studies Program report series

Since the 1950s, the researchers associated with the Swedish National Election Studies Program at the Department of Political Science, University of Gothenburg, conducts empirical research on the well-being and development of the Swedish democracy. The working report series is one of our main publication outlets. The aim is to publish basic facts and research results about elections and voting behavior to a broad audience of researchers, students, journalists, politicians and the public.

Party abbreviation

- Left Party (V)
- Social Democratic Party (S)
- Green Party (MP)
- Center Party (C)
- The Liberals (L)
- Conservative Party (M)
- Christian Democratic Party (KD)
- Sweden Democrats (SD)

Citering:

Jönsson, Erik & Nora Theorin (2022). Väljarnas uppfattningar om partiernas profilfrågor 2010–2018. Valforskningsprogrammets rapportserie 2022:3. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.

Redaktör för arbetsrapportserien:

Henrik Ekengren Oscarsson

Väljarnas uppfattningar om partiernas profilfrågor 2010–2018

Erik Jönsson

Statsvetenskapliga institutionen
GÖTEBORGS UNIVERSITET

Nora Theorin

Statsvetenskapliga institutionen
GÖTEBORGS UNIVERSITET

Sammanfattning

I en representativ demokrati bör politiska sakfrågor ha en stor betydelse för väljarnas partival. Den ökade sakfrågeröstningen bland väljarna innebär att det blir allt viktigare för partierna att nå ut med sina viktiga frågor. Mot den bakgrunden syftar denna rapport till att undersöka hur väl partierna lyckas med detta. Mer specifikt vill vi besvara följande fyra frågeställningar: (1) Vilka partier är mest respektive minst framgångsrika när det gäller att nå ut till väljare med olika sakfrågor? (2) Vilka frågor når de olika partierna ut med, (3) I vilken utsträckning uppfattar väljarna att partierna profilerar sig i frågor som partierna själva vill fokusera på? (4) Är de upplevda profilfrågorna viktiga för väljarnas partival? Resultaten från Valundersökningarna visar bland annat att de tre största partierna – Socialdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna – generellt sett är mer framgångsrika vad gäller att nå ut till väljarna med profilfrågor än övriga partier. Vidare indikerar resultaten bland annat att partiernas upplevda profilfrågor är viktiga för väljarnas partival.

Abstract

In a representative democracy, political issues should be central for voters' party choice. Furthermore, the increased issue-voting makes it more important for parties to reach out with their profile issues. Against this background, this report aims to investigate how well the parties succeed in terms of reaching out with their profile issues. More specifically, the aim is to answer the following four research questions: (1) Which parties are the most and the least successful in terms of reaching out to voters with different issues? (2) What issues do the parties reach out to the voters with? (3) To what extent do voters perceive the parties to profile themselves on issues that the parties want to focus on? (4) Are the perceived profile issues important for voters' party choice? The results from the Election Surveys show, among other things, that the three largest parties – the Social Democratic Party, the Conservative Party, and the Sweden Democrats – generally are more successful than the other parties when it comes to reaching out with profile questions. Furthermore, the results indicate, among other things, that the parties' perceived profile issues are important for voters' party choice.

Vilka partibudskap tränger igenom valrörelsebruset?

I en representativ demokrati bör politiska sakfrågor spela en stor roll för väljarnas partival (Oscarsson & Holmberg, 2014; Oscarsson & Holmberg, 2020). Utifrån ett demokratiskt perspektiv kan det följaktligen betraktas som positivt att sakfrågeröstning blir en allt viktigare förklaringsfaktor till varför svenska väljare röstar som de gör (Oscarsson & Holmberg, 2014; Oscarsson & Holmberg, 2020). Vidare blir konsekvensen av den ökade sakfrågeröstningen för de politiska partierna att det är allt viktigare att profilera sig och nå ut med sina viktiga frågor (Oscarsson & Holmberg, 2014). Frågan är därför hur väl partierna lyckas med detta: Vilka partier är mest respektive minst framgångsrika när det gäller att nå ut till väljare med olika sakfrågor, vilka frågor når de olika partierna ut med, i vilken utsträckning uppfattar väljarna att partierna profilerar sig i frågor som partierna själva vill fokusera på, och – sist men inte minst – är de upplevda profilfrågorna viktiga för väljarnas partival?

I syfte att besvara dessa frågor kommer vi i denna rapport först att diskutera vilka frågor partierna valde att profilera sig inom under valrörelsen 2018. Därefter kommer vi att presentera statistik över väljarnas uppfattningar om partiernas profilfrågor samt jämföra väljarnas uppfattningar med vad partierna ville profilera sig inom. Sedan kommer vi att använda oss av en fråga som ger en bild över vilka sakfrågeområden som i de senaste valen har varit viktiga för väljarnas partival för att undersöka i vilken utsträckning partiernas upplevda profilfrågor är viktiga för väljarnas partival. Avslutningsvis sammanfattar vi rapportens resultat och diskuterar tänkbara orsaker till diskrepans/överensstämmelse mellan partiernas profilfrågor och väljarnas uppfattningar. I slutdiskussionen kommer vi även att, med hjälp av dagordningsteorin att diskutera i vilken utsträckning man kan förklara valutgången i ljuset av våra resultat. Mer specifikt så kommer vi diskutera om det är så att ett parti – i linje med dagordningsteorin – tenderar att gynnas när den politiska debatten handlar om frågor som partiet i fråga upplevs ”äga.”

Vilka frågor försökte partierna profilera sig inom under valrörelsen 2018?

Inför varje val publicerar partierna sina valmanifest där det framgår vilka politiska sakfrågor de prioriterar och vilka förslag de vill driva (Hellström & Lindahl, 2018). Samtidigt kan valmanifesten betraktas som strategiska dokument som författas för att marknadsföra partierna och av den anledningen ger inte valmanifesten en heltäckande bild över vad partierna vill genomföra. Valmanifesten ger dock en god bild över vilka sakfrågor som partierna prioriterar i valrörelsen (Hellström & Lindahl, 2018; Naurin, 2011). Vidare ger manifesten vägledning åt partiarbetare när det gäller vad de bör säga vilka frågor de bör lyfta fram (Naurin, 2016). Det kan också noteras att forskning visar att partier tenderar att hålla majoriteten av sina vallöften (Naurin, 2011; Naurin 2016). Mot bakgrund av detta kommer vi i det här avsnittet att presentera resultat av Hellström och Lindahl (2018) som bygger på innehållsanalyser av partiernas valmanifest.

Tabell 1 Politikområden i partiernas valmanifest (procent)

							
Jämställdhet (32)	Sjukvård (14)	Miljö (34)	Miljö (21)	Jämställdhet (12)	Jämställdhet (11)	Sjukvård (30)	Integration/Invandring (12)
Sysselsättning (12)	Jämställdhet (13)	Jämställdhet (15)	Sysselsättning (10)	Integration/Invandring (10)	Lag och ordning (11)	Lag och ordning (13)	Sjukvård (12)
Sjukvård (7)	Lag och ordning (12)	Integration/Invandring (8)	Jämställdhet (8)	Skola (7)	Sjukvård (10)	Sysselsättning (9)	Sysselsättning (9)
Miljö (6)	Sysselsättning (9)	Sjukvård (4)	Integration/invandring (7)	Sysselsättning (7)	Miljö (9)	Integration/Invandring (8)	Lag och ordning (7)
Integration/Invandring (5)	Miljö (6)	Sysselsättning (3)	Sveriges ekonomi (6)	Miljö (7)	Sysselsättning (8)	Jämställdhet (4)	Jämställdhet (5)
Skola (4)	Sveriges ekonomi (5)	Skola (3)	Sjukvård (6)	Lag och ordning (6)	Sveriges ekonomi (7)	Skola (3)	Sveriges ekonomi (5)
Sveriges ekonomi (3)	Skola (4)	Sveriges ekonomi (2)	Lag och ordning (4)	Sjukvård (4)	Integration/Invandring (7)	Sveriges ekonomi (2)	Miljö (3)
Lag och ordning (0)	Integration/Invandring (3)	Lag och ordning (0)	Skola (1)	Sveriges ekonomi (3)	Skola (4)	Miljö (0)	Skola (2)

Kommentar: Siffrorna är hämtade från Hellström och Lindahl (2018). Anledningen till att samtliga rutor inte summerar upp till 100 procent är att innehållsanalysen enbart inkluderar de åtta frågor som väljarna prioriterat högs. Med andra ord finns det andra – mer perifera – frågor som inte är inkluderade. Jämställdhet: Kategorin berör positiva omnämmanden om social- och ekonomisk rättvisa rent allmänt (t.ex. lika behandling/anti-diskriminering, ekonomisk jämlikhet o.s.v.). Sjukvård: I kategorin ingår, förutom sjukvård, även andra delar av välfärdssystemet, exempelvis äldreomsorg och olika trygghetssystem. Decimaler har avrundats till närmsta heltal. Feministiskt initiativ ingår inte i innehållsanalysen.

Tabellen visar att det finns tydliga skillnader mellan partierna när det gäller vilka frågor de önskar profilera sig inom och att det finns en tydlig prioriteringsordning inom partierna. Låt oss ta fyra exempel: För det första kan vi se att Miljöpartiet och Centerpartiet valde att tydligt profilera sig inom miljöområdet. Mer specifikt gavs frågan 34 procent av utrymmet i Miljöpartiets valmanifest och 21 procent av utrymmet i Centerpartiets valmanifest. Detta innebär att ingen annan fråga gavs hälften av utrymmet som miljöfrågor gavs i partiets valmanifest. Detta kan ställas i kontrast mot Kristdemokraterna som utelämnade miljöfrågor helt i valmanifestet. Kristdemokraterna betonade i stället sjukvård i mycket hög utsträckning (30 procent), medan den näst mest framträdande frågan – lag och ordning – gavs avsevärt mindre utrymme (13 procent).

För det andra är det intressant att notera är att Socialdemokraterna och Moderaterna valde att lyfta fram samma tre frågor: sjukvård (S: 30 procent, M: 10 procent), jämställdhet (S: 13 procent, M: 11 procent) samt lag och ordning (S: 13 procent, M: 11 procent). Det kan möjligtvis förefalla förvånande att Moderaterna prioriterade jämställdhet i så hög grad och det bör därför noteras att detta kan ses som ett resultat av partiets valslogans inför valet – ”Lika för alla”.

För det tredje bör det noteras att jämställdhet var ännu högre prioriterat i flera andra partiernas valmanifest jämfört med i Moderaternas valmanifest. Det parti som prioriterade frågan allra högs var Vänsterpartiet (32 procent) medan de efterföljande frågorna betonades i betydligt mindre utsträckning (sysselsättning: 12 procent samt sjukvård: 7 procent). När det gäller Liberalerna var jämställdhet också toppfrågan (12 procent), följt

av integration/invandring (10 procent) samt skola (7 procent). Det faktum att jämställdhet hade en framträdande roll i flera partiers valmanifest kan rimligtvis delvis förklaras med Metoo-rörelsen som ägde rum under hösten 2017. Trots detta blev jämställdhetsfrågorna dock inte speciellt synliga i valrörelsen 2018 vilket förmodligen beror på att Metoo inte politiserades i någon högre grad – i stället tog samtliga partier avstånd från det som hade skett (Wängnerud, 2018).

Slutligen visar tabellen att integration/invandring och sjukvård dominerade Sverigedemokraternas valmanifest (12 procent vad gäller båda frågorna). Det kan också noteras att Sveriges ekonomi samt skolan gavs relativt lite utrymme i samtliga valmanifest.

Väljarnas uppfattningar om partiernas profilfrågor

Så här långt har vi utifrån innehållsanalyser av riksdagspartiernas valmanifest från 2018 kunnat konstatera att partierna valde att lyfta fram en bred uppsättning frågor i sina valmanifest i samband med valet 2018. I ett och samma manifest samsas idéer om sjukvård och miljö, liksom invandring och jämställdhet, och är något som aktualiserar den huvudsakliga frågeställningen i denna rapport: vad uppfattar egentligen väljarna i denna myriad av budskap de serveras under ett valår? Fanns det någon eller några frågor som väljarna särskilt uppfattade att partierna försökte profilera sig inom?

I Valundersökningarna har vi sedan 1982 tillfrågat väljarna om vad de anser att de olika partierna lagt tonvikt vid under valrörelsen. Frågan är helt öppen och syftar till att undersökningspersonerna fritt ska kunna uppge de frågor som vart och ett av partierna "... lade särskild tonvikt vid inför årets val". Resultaten kan om man så vill betraktas som ett slags "facit" över vilka kampanjbudskap som partierna lyckades förmedla till väljarkåren som helhet.

Vilka partier är då mest respektive minst framgångsrika vad gäller att nå ut med sakfrågor? Som en första ansats till att besvara frågan om väljarna uppfattar att partierna profilerar sig inom vissa sakfrågeområden överhuvudtaget ser vi i tabell 2 att ungefär hälften av väljarna kan uppge åtminstone en fråga som respektive parti lade särskild tonvikt vid i samband med valet 2018. Snittet för 2018 väger in på 46 procent. Sverigedemokraterna är med sina 56 procent det parti som flest väljare anser lade särskild tonvikt vid en specifik fråga under valet 2018. Med liten marginal följer därefter Socialdemokraterna med 55 procent och Moderaterna med 50 procent. Det här mönstret känns igen från tidigare mätningar. Riksdagens två största partier – Socialdemokraterna och Moderaterna – tenderar att profilera sig tydligare än resterande riksdagspartier. I genomsnitt kan 68 procent av svarspersonerna peka ut någon tonviktsfråga för Socialdemokraterna i valen 1982–2018. Resultatet för Moderaterna är snarlikt, 67 procent. Det finns emellertid undantag, där framför allt Miljöpartiet under 1988 års valrörelse sticker ut. Men generellt har de mindre partierna svårare att nå ut med sina frågor.

De partier som klarade sig relativt vad gäller att nå ut med sakfrågor 2018 är, som redan nämnts, Sverigedemokraterna (56 procent), Socialdemokraterna (55 procent) och Moderaterna (50 procent), men även Miljöpartiet (49 procent) och Liberalerna (48 procent) hamnar ovan 2018 års snitt. Något svårare var det alltså för väljarna att knyta särskilda frågor till Vänsterpartiet (46 procent), Centerpartiet (45 procent), Kristdemokraterna (46 procent) och framför allt till Feministiskt initiativ (19 procent).¹

¹ Det kan noteras att medelvärden för år 2018 – 46 procent – är klart lägre än vad det varit i samtliga föregående mätningar, där det historiska medeltalet för perioden 1982–2018 är 57 procent. Orsaken till att medeltalet år 2018 är lägre är av allt att döma metodologisk. Fram till och med 2014 års val genomfördes valundersökningarna med hjälp av besöksintervjuer där intervjuarna ombads att förmå respondenterna att försöka nämna något ytterligare någon valfråga för respektive parti. År 2018 användes i stället post- och webbenkäter som datainsamlingsmetod. Den lägre andelen svar år 2018 är mot bakgrund av detta med största sannolikhet en kombination av att svarande i enkäter tenderar att ge färre svar på fritextfrågor än svarande i besöksintervjuer. Metodförändringen torde inte nämnvärt förändra rangordningen av vilka frågor som olika partier uppfattades lägga tonvikt på.

Tabell 2 Partiernas profiler 1982–2018. Andel väljare som uppger åtminstone en valfråga för respektive parti (procent)

Parti	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	Medel-tal
Vänsterpartiet	48	58	47	25	52	63	49	36	42	71	46	49
Socialdemokraterna	88	64	59	60	83	78	61	57	59	84	55	68
Miljöpartiet	-	-	80	52	71	55	51	52	64	80	49	62
Centerpartiet	58	46	54	42	47	34	35	51	42	60	45	47
Folkpartiet/Liberalerna	45	62	59	54	46	43	68	63	59	77	48	57
Kristdemokraterna	-	29	-	58	49	61	54	51	40	51	46	49
Moderaterna	68	70	54	67	66	72	70	78	66	75	50	67
Ny Demokrati	-	-	-	59	38	-	-	-	-	-	-	-
Sverigedemokraterna	-	-	-	-	-	-	-	-	70	69	56	65
Feministiskt Initiativ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	88	19	-
5 gamla partier	61	60	54	50	59	58	57	57	54	73	49	57
6/7/8/9 partier	-	55	59	52	57	58	55	55	55	73	46	57

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 1982–2018.

Kommentar: Frågan ställs endast i Valundersökningarnas eftervalsstudier. Intervjufrågan är öppen och ställdes 2014 för vart och ett av de åtta riksdagspartierna och för Feministiskt Initiativ: "Inför årets val tog partierna upp olika saker som de tyckte var viktiga. Kan Du säga vilka saker som [parti] lade särskild vikt vid inför årets val?".

Vilka frågor når de olika partierna ut med?

Att partierna når ut med sina budskap till väljarna är så klart en viktig förutsättning för att väljarna ska kunna göra genomtänkta och informerade val. Men det garanterar inte att väljarna kommer sluta upp bakom det parti som tydligast når ut med sina frågor. Helst ska partierna dessutom profilera sig inom områden som väljarna anser vara viktiga. I tabell 3 har vi sammanställt de sakfrågeområden som väljarna tycker att respektive parti lagt extra vikt vid i samband med valrörelserna 2010–2018. Endast frågeområden som nått över fem procent inkluderas i redovisningen, men eftersom samma urvalsprincip gällt även 2010 och 2014 finns det 2018 även frågor som understiger vårt gränsvärde på fem procent.

Även om de flesta partier har en profil som består av en relativt jämnt fördelad uppsättning frågor blir det tydligt att det finns några partier som genom åren närmast kan betecknas som enfrågepartier. I 2018 års mätning är Miljöpartiet ett tydligt exempel på ett enfrågeparti – miljöfrågan är den enda frågan som når över tröskeln på fem procent – där hela 45 procent av svarspersonerna anser att Miljöpartiet lade särskild tonvikt vid miljöfrågan. Endast Sverigedemokraterna har en tydligare profilfråga kopplad till sig i 2018 års mätning. Drygt hälften av väljarna, 53 procent, anser att Sverigedemokraterna tydligt profilerat sig i frågan om integration och immigration. Även om Sverigedemokraterna i det närmaste uppfattas som ett enfrågeparti av väljarna ska det tilläggas att partiets koppling till integration och immigration i det senaste valet faktiskt minskat något, i 2014 och 2010 års val var siffran 85 respektive 68 procent. Jämfört med 2014 har Sverigedemokraterna också två nya frågeområden som tagit sig över 5-procentsgränsen: lag och ordning på sju procent och välfärd/sjukvård på sex procent. Sammantaget finns visst stöd för att Sverigedemokraterna i samband med valet 2018 uppfattades som något mindre av ett enfrågeparti än vad de tidigare gjort.

Med det sagt finns det partier som under valrörelsen 2018 hade betydligt bredare profiler än Sverigedemokraterna. Socialdemokraterna är det partiet som har den allra bredaste profilen med hela åtta politikområden som samlar mer än fem procent, Moderaterna följer efter med sex områden. Även om väljarna uppfattar en bredd hos de två största partierna är det trots allt enskilda frågeområden som sticker ut något mer än andra för de två partierna. På första plats för Socialdemokraterna ligger välfärd/sjukvård med 33 procent, och det är inte mindre än ett 24 procentenheter stort steg till Socialdemokraternas näst största frågeområde, vilket är skatter, på 9 procent. Glappet mellan

Moderaternas första och andra fråga är något mer modest, men likväl skiljer det åtta procentenheter mellan skatter på första och integration/immigration på andra plats. Ett annat exempel på parti med bredd, men som saknar en tydlig profilfråga, är Centerpartiet. Det går inte att skilja på om det är miljö- eller integration och immigrationsfrågor som väljarna främst kopplar till Centerpartiet, båda områden nämns av 13 procent av de svarande. Först på tredje och fjärde plats kommer de två frågeområden som Centerpartiet kanske främst är förknippade med, nämligen näringspolitik och landsbygdsfrågor.

Tabell 3 Partiernas profiler, frågor som nämnts av över fem procent av väljarna, 2010–2018 (procent)

Vänsterpartiet	2010	2014	2018	Socialdemokraterna	2010	2014	2018
Välfärd/Sjukvård	19	14	18	Välfärd/Sjukvård	27	28	33
Offentlig sektor	3	56	12	Skatter	16	1	9
Skatter	9	5	9	Utbildning/Skola	3	32	8
Jämställdhet	5	4	4	Sysselsättning	30	55	7
Utbildning/Skola	2	6	3	Pensioner/Äldrevård	5	0	7
Vänster-högerideologi	7	5	2	Styrelseskick/Politik	0	0	7
Ekonomi	0	5	1	Integration/Immigration	1	2	6
Sysselsättning	7	3	0	Familjepolitik	2	1	5
Internationellt/Försvar	7	2	0	Ekonomi	1	10	2
Miljöpartiet	2010	2014	2018	Centerpartiet	2010	2014	2018
Miljö	42	55	45	Miljö	7	16	13
Utbildning/Skola	1	17	4	Integration/Immigration	0	0	13
Energi/Kärnkraft	14	25	2	Näringspolitik	21	19	11
Bensinskatt	14	0	0	Landsbygdsfrågor	6	6	10
				Välfärd/Sjukvård	1	1	6
Liberalerna	2010	2014	2018				
Utbildning/Skola	55	74	38	Sysselsättning	8	8	3
EU	0	1	9	Jordbruk	6	6	1
Internationellt/Försvar	0	10	3	Ekonomi	21	2	1
Moderaterna	2010	2014	2018	Kristdemokraterna	2010	2014	2018
Skatter	29	21	21	Välfärd/Sjukvård	9	14	25
Integration/Immigration	0	13	13	Familjepolitik	22	32	10
Lag och ordning	0	0	13	Pensioner/Äldrevård	5	0	9
Välfärd/Sjukvård	5	6	10	Integration/Immigration	1	1	7
Sysselsättning	31	38	7	Utbildning/Skola	3	6	2
Styrelseskick/Politik	1	5	5				
Ekonomi	14	16	4				
Utbildning/Skola	1	5	2				
Sverigedemokraterna	2010	2014	2018	Feministiskt Initiativ	2010	2014	2018
Integration/Immigration	68	85	53	Jämställdhet	–	52	9
Lag och ordning	6	1	7	Vänster-högerideologi	–	0	5
Välfärd/Sjukvård	1	4	6	Välfärd/Sjukvård	–	6	4
Pensioner/Äldrevård	8	0	1	Sysselsättning	–	8	0

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2010–2018.

Kommentar: Frågan ställs endast i Valundersökningarnas eftervalsstudier. Intervjufrågan är öppen och ställdes för vart och ett av de åtta riksdagspartierna och för Feministiskt Initiativ: "Inför årets val tog partierna upp olika saker som de tyckte var viktiga. Kan Du säga vilka saker som [parti] lade särskild vikt vid inför årets val?". Tabellen redovisar de politikområden som nämnts av fler än fem procent, samt de områden som fanns med sedan tidigare redovisning av samma frågeställning. Kategorierna är sorterade efter storleksordning år 2018.

Budskapen som nådde fram

Så i vilken utsträckning uppfattar då väljarna att partierna profilerar sig i frågor som partierna själva vill fokusera på? Om vi jämför partiernas profiler så som de uppfattas av väljarna med resultaten från innehållsanalysen i tabell 1 framträder en svagt överensstämmande bild. Bland de åtta riksdagspartierna finns fem partier där samma toppfråga stämmer överens med vad partiet främst kommunicerat i sitt valmanifest och vad väljarna sedan uppfattar att partiet lagt extra vikt vid. I Centerpartiets och Miljöpartiets fall handlar det om miljöfrågan, för Kristdemokraterna och Socialdemokraterna är det sjukvården, medan det för Sverigedemokraterna rör sig om integration och immigration.

Men det finns gott om diskrepanser som visar att partiets valbudskap inte alltid tar plats bland i väljarnas hägkomster. I Liberalernas, Moderaternas och Vänsterpartiets valmanifest 2018 har den mest framträdande frågan varit jämställdhet, de svarande kan emellertid inte erinra sig att vare sig Liberalerna eller Moderaterna betonat denna fråga över huvud taget (0 procent) och endast fyra procent av väljarna uppger att Vänsterpartiet lyft fram denna fråga i valrörelsen. Inte heller de frågor som getts näst mest utrymme i valmanifesten stämmer överens med vad väljarna uppfattar att partierna kommunicerar. Moderaterna har viss överensstämmelse när det gäller frågan om lag och ordning, i valmanifestet upptar frågan 11 procent av utrymmet och 13 procent av svars-personerna uppger att Moderaterna fokuserat på lag och ordning. Sverigedemokraterna har liknande framgång i sjukvårdsfrågan som upptar 12 procent av utrymmet i valmanifestet och som uppfattas av sex procent av väljarna.

Vi konstaterar att vi kan se tydliga exempel på god överensstämmelse mellan partiernas valmanifest och väljarnas tonviktsbedömningar, men också många tydliga exempel på motsatsen. I det här sammanhanget är det dock viktigt att komma ihåg att partiets valmanifest endast utgör en liten del av all den samlade kommunikation som partier står för under en valrörelse.

Är de upplevda profilfrågorna viktiga för väljarnas partival?

Att det finns en viss överensstämmelse mellan vad partierna kommunicerar och vad väljarna uppfattar får anses vara positivt, för vad annars består valrörelsernas existensberättigande i? Med det sagt är det däremot inte självklart att väljarna anser att det är viktiga frågor som väljande upplever att partierna fokuserar på. För att avslutningsvis undersöka i vilken utsträckning väljarna tycker att de upplevda profilfrågorna är viktiga använder vi oss av Valundersökningarnas återkommande fråga om huruvida någon eller några frågor var viktiga för de svarande när de skulle avgöra vilket parti de röstade på i riksdagsvalet. De svarande kan uppge som mest tre frågor och svaren redovisas i tabell 4. I 2018 års mätning angav 73 procent minst en fråga som var av särskild vikt när det kom till att välja vilket parti man skulle rösta på. De fem viktigaste frågorna för partival i samband med valet 2018 var för den svenska valmanskåren, i fallande ordning: välfärd/sjukvård (42 procent), integration/immigration (30 procent), utbildning (23 procent), miljö/klimat (18 procent), pensioner/äldreomsorg (15 procent). Jämför vi dessa siffror med hur väljarna uppfattar partiernas profiler ser vi att väljarna verkar ha ett meningsfullt utbud av partier att välja bland. Den viktigaste frågan för partival, välfärd/sjukvård, är även den fråga som väljarna i störst utsträckning tillskriver Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Kristdemokraterna. Integration och immigration är även den en viktig fråga för partival där partier som Centerpartiet och Moderaterna och framför allt Sverigedemokraterna tydligt profilerat sig inom enligt väljarna. Även utbildning, miljö och pensioner är frågor som väljarna uppfattar att partierna lägger stor vikt vid.

Även om en viss diskrepans förekommer är den sammantagna bilden att de frågor som svenska väljare anser vara viktigast också förekommer i de politiska partiernas profiler.

Tabell 4 Andel som anser att olika sakfrågor är en viktig fråga för partivalet i valet, topp fem, 2010–2018 (procent)

Viktig fråga	2010	2014	2018
Välfärd / Sjukvård	37	43	42
Integration / Immigration	9	23	30
Utbildning	26	41	23
Miljö och klimat	13	20	18
Pensioner / Äldrevård	19	17	15
Andel som nämnt minst en viktig fråga	86	90	73
Antal respondenter	1 274	984	6 899

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2010–2018.

Kommentar: Resultaten visar andelen av svarspersonerna som uppgav att en fråga var viktig för deras partival. Frågans formulering var "Var det någon eller några frågor som var viktiga för dig när det gäller vilket parti du röstade på i riksdagsvalet den XX september? Vilken eller vilka frågor var det? Ange högst tre frågor/Är det någon eller några frågor som är viktiga för dig när det gäller vilket parti du tänker rösta på i riksdagsvalet den XX september? Vilken eller vilka frågor? Ange högst tre frågor." För fullständig redovisning av denna fråga, se Oscarsson & Karlsson (2021).

I tabell 5 har vi på samma sätt som i tabell 4 sammanställt de fem viktigaste frågorna för val av parti, med skillnaden att vi här även brutit ner frågorna beroende på hur de svarande röstade i riksdagsvalet 2018. På så vis kan vi se vilka frågor som väljarna till respektive parti ansåg extra viktiga när de valde att lägga sin röst på just det partiet. Om överensstämmelsen var god när vi tittade på hur väl väljarkårens preferenser matchades med de frågor som partierna upplevdes lägga tonvikt vid i valrörelsen på makronivå blir matchningen än bättre när vi studerar förhållandet på mikronivå.

Sex av de åtta riksdagspartierna uppfattas av väljarna ha lagt extra vikt just vid den fråga som dess partisympatisörer anser vara allra viktigast, det gäller Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Liberalerna, Kristdemokraterna, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna. Centerpartiet och Moderaterna är dock inte långt efter. I Centerpartiets fall ansåg svarspersonerna att Centerpartiet främst prioriterade miljöfrågan (13 procent) och även om frågan inte prioriteras allra högst bland de centerpartistiska väljarna kommer den endast en procentenhet efter sjukvård/välfärd (34 procent respektive 33 procent). Moderaterna uppfattas främst ha fokuserat på skattefrågor i valrörelsen (21 procent), medan deras väljare snarare ansåg att sjukvård/välfärd samt integration/immigration var de viktigaste sakfrågeanledningarna för att rösta på Moderaterna. Frågan om integration och immigration återfinns dock redan på andra plats när svarspersonerna uppger vilka frågor som är främst kopplade till Moderaterna (13 procent).

Det viktiga i det här sammanhanget är inte att total överensstämmelse ska råda. Ur ett demokratiperspektiv är det snarare viktigt att diskrepansen inte är för stor – politiska partiers preferenser i en representativ demokrati bör stämma någorlunda väl överens med preferenserna hos deras sympatisörer. Partierna bör rimligtvis se över sin politiska kommunikation om stora skillnader mellan vilka frågor väljarna uppfattar att partiet satsar på och vilka frågor deras väljare anser vara viktigast förekommer. Analysen avslöjar att partisympatisörernas preferenser i stor utsträckning reflekteras i partiernas profiler. Partier uppfattas prata om saker som väljarna tycker är viktiga under valrörelserna.

Tabell 5 Topp 5 viktigaste sakfrågor för partiväljare i valet 2018 (procent)

Vänsterpartiet		Socialdemokraterna		Centerpartiet	
Sjukvård / Välfärd	49	Sjukvård / Välfärd	47	Sjukvård / Välfärd	34
Miljö och klimat	33	Utbildning	26	Miljö och klimat	33
Integration / Immigration	27	Pensioner / Äldrevård	20	Utbildning	26
Utbildning	19	Integration / Immigration	18	Integration / Immigration	24
Demokrati / Rättigheter	17	Miljö och klimat	16	Demografiska frågor	12
Liberalerna		Moderaterna		Kristdemokraterna	
Utbildning	40	Sjukvård / Välfärd	40	Sjukvård / Välfärd	50
Sjukvård / Välfärd	39	Integration / Immigration	36	Integration / Immigration	32
Integration / Immigration	29	Utbildning	21	Utbildning	24
Miljö och klimat	20	Skatter	17	Pensioner / Äldrevård	20
Pensioner / Äldrevård	12	Pensioner / Äldrevård	15	Familjepolitik	11
Miljöpartiet		Sverigedemokraterna		Feministiskt initiativ	
Miljö och klimat	80	Integration / Immigration	68	Demokrati / Rättigheter	35
Sjukvård / Välfärd	37	Sjukvård / Välfärd	40	Sjukvård / Välfärd	35
Integration / Immigration	24	Lag och ordning	20	Miljö och klimat	31
Utbildning	24	Pensioner / Äldrevård	19	Integration / Immigration	19
Demokrati / Rättigheter	12	Utbildning	14	Arbetsmarknad	12

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Resultaten visar andelen av svarspersonerna som uppgav att en fråga var viktig för deras partival. Frågans formulering var "Var det någon eller några frågor som var viktiga för dig när det gäller vilket parti du röstade på i riksdagsvalet den 9 september? Vilken eller vilka frågor var det? Ange högst tre frågor/Är det någon eller några frågor som är viktiga för dig när det gäller vilket parti du tänker rösta på i riksdagsvalet den 9 september? Vilken eller vilka frågor? Ange högst tre frågor."

Profilerings leder till framgång

Rapportens första frågeställning handlade om vilka partier som är mest respektive minst framgångsrika när det gäller att nå ut till väljare med olika sakfrågor. Resultaten visar att Sverigedemokraterna, följt av Socialdemokraterna och Moderaterna över lag är mer framgångsrika vad gäller att nå ut jämfört med övriga partier. Under 2018 års valrörelse hade Vänsterpartiet, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Feministiskt initiativ svårast att nå ut med sakfrågor.

När det gäller rapportens andra frågeställning – vilka frågor når de olika partierna ut med? – går det att urskilja tydliga skillnader mellan partierna. Miljöpartiet upplevdes under 2018 års valrörelse av hela 45 procent av svarspersonerna lägga särskild vikt vid miljöfrågan medan över hälften, 53 procent, av svarspersonerna ansåg att Sverigedemokraterna profilerade sig inom integration och immigration. Övriga partier uppfattas av väljarna ha bredare profiler. Med andra ord ingick fler sakfrågor i partiernas upplevda profiler, och det var inte lika stor tyngdpunkt vid någon enskild sakfråga. Socialdemokraterna var det partiet som hade den allra bredaste profilen med hela åtta politikområden över fem procent och sakfrågan som partiet upplevdes profilera sig mest inom var välfärd/sjukvård (33 procent). Moderaternas tydligaste profilfråga var skatter (21 procent), Centerpartiets var miljö samt integration och immigration (båda frågorna nämndes av 13 procent av de svarande), Vänsterpartiets var välfärd/sjukvård (19 procent), Liberalernas var utbildning/skola (38 procent), Kristdemokraternas var välfärd/sjukvård (25 procent) och Feministiskt initiativ var jämställdhet (9 procent).

Den tredje frågeställningen handlade om i vilken utsträckning väljarna uppfattar att partierna profilerar sig i frågor som partierna själva vill fokusera på. Resultaten visar att bland de åtta riksdagspartierna fanns år 2018 fem partier där samma toppfråga stämmer överens med vad partiet främst kommunicerat i sitt valmanifest och vad väljarna sedan uppfattar att partiet lagt extra vikt vid. När det gäller Moderaterna, Liberalerna och Vänsterpartiet fanns det dock en diskrepans mellan väljarnas uppfattningar och sakfrågorna som partierna fokuserade på i sina valmanifest. Följaktligen kan vi konstatera att det både fanns tydliga exempel på god överensstämmelse och diskrepans mellan valmanifest och väljarnas tonviktsbedömningar.

Till sist var den fjärde frågeställningen huruvida de upplevda profilfrågorna är viktiga för väljarnas partival? Här är den sammantagna bilden att de frågor som svenska väljare ansåg vara viktigast också förekom i de politiska partiernas profiler. Den viktigaste frågan för partival, välfärd/sjukvård, är även den fråga som väljarna i störst utsträckning tillskriver Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Kristdemokraterna. Integration och immigration är även den en viktig fråga för partival där partier som Centerpartiet och Moderaterna och framför allt Sverigedemokraterna tydligt profilerat sig inom enligt väljarna. I ett övergripande perspektiv kan partierna med andra ord anses göra ett bra jobb när det kommer till att vara lyhörda inför väljarnas behov – även om det också ska sägas att det förekommer viss diskrepans mellan väljarnas uppfattningar om profilfrågor och deras viktigaste sakfrågor för partivalet. Vidare visar resultaten att partisympatisörernas preferenser i stor utsträckning reflekteras i partiernas profiler. Annorlunda uttryckt uppfattas partierna prata om saker som deras sympatisörer tycker är viktiga under valrörelserna.

Ett resultat som förtjänas att diskuteras närmare är att det fanns tydliga skillnader mellan partierna vad gäller överensstämmelse kontra diskrepans mellan partiernas profilfrågor i valmanifesten och väljarnas uppfattningar. I Centerpartiet, Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna var den fråga som tydligast lyftes fram i valmanifesten samma fråga som flest svars personer bedömde att partierna lade vikt vid, medan så inte var fallet i Moderaterna, Vänsterpartiet och Liberalerna.

När det gäller Centerpartiet och Miljöpartiet så var den främsta profilfrågan miljöfrågan. Att partierna lyckades bra med att nå ut med denna fråga kan åtminstone delvis förklaras med att det var den fjärde viktigaste frågan på mediernas dagordningar. Närmare bestämt gavs frågan 10 procent av mediernas utrymme (Johansson & Strömbäck, 2019). Följaktligen är det rimligt att anta att det var relativt lätt för partierna att nå ut i frågan eftersom den var het på mediernas dagordningar. Vidare var det inte något parti som lyfte fram miljöfrågan i närheten av så mycket som Centerpartiet och Miljöpartiet i sina valmanifest och därför var det sannolikt inte speciellt stor konkurrens om det så kallade sakfrågeägandet när det gällde miljöfrågan. Orsaken till Sverigedemokraternas framgång är rimligtvis densamma: Invandringsrelaterade frågor var den näst mest synliga frågan i valrörelsen (13 procent) och det var också den frågan som Sverigedemokraterna lade mest vikt vid i valmanifestet (Johansson & Strömbäck, 2019). På samma vis kan det noteras att välfärd/sjukvård – Kristdemokraternas och Socialdemokraternas viktigaste fråga – låg högs upp på mediernas agendor (15 procent) (Johansson & Strömbäck, 2019).

När det kommer till partierna där det fanns en diskrepans mellan valmanifesten och partiernas upplevda profilfrågor så kan det noteras att samtliga av dessa partier lade mest tonvikt vid jämställdhet i sina valmanifest. Jämställdhetsfrågan blev dock inte speciellt synlig i valrörelsen – endast 4 procent av mediernas rapportering handlade om jämställdhet eller jämlikhet (Johansson & Strömbäck, 2019) – vilket kan förklara partiernas svårigheter att nå ut i denna fråga.

Avslutningsvis är det intressant att fundera på om valutgången kan förstås i ljuset av rapportens resultat. I linje med dagordningsteorin visar forskning att ett parti tenderar att gynnas ju mer den politiska debatten handlar om frågor som partiet upplevs ”äga” – det vill säga frågor som partiet har lyckats profilera sig inom (Damstra et al., 2019);

Petrocik, 1996; Strömbäck, 2018; Walgrave, Tresch, & Lefevere, 2015). I riksdagsvalet 2018 ökade Sverigedemokraterna, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna sitt väljarstöd (Valmyndigheten, 2022) och en rimlig delförklaring till detta är i ljuset av dagordningsteorin att partierna lyckades profilera sig inom frågor som lågt högt upp på mediernas dagordningar. Tvärtom skulle Moderaternas och Feministiskt initiativs valnederlag (Valmyndigheten, 2022) kunna förklaras med att partierna ansågs vara profilerade inom frågor som inte fick lika stort utrymme i medievalrörelsen 2018. Det bör dock noteras att Socialdemokraterna minskade trots att de var partiet som tydligast var förknippat med välfärd/sjukvård och att Liberalerna ökade något (+0,07%) trots att deras profilfråga – utbildning/skola – fick ganska begränsat utrymme i valrörelsen. Med detta sagt är det generella mönstret att det gick bättre i valet för de partier vars upplevda profilfrågor präglade valdebatten. Detta illustrerar hur viktigt väljarnas uppfattningar om partiernas profilfrågor kan vara för valutgången. Moderna valrörelser är en agendakamp och en kamp om att bjuda upp väljarna till dans kring deras viktiga frågor.

Referenser

- Damstra, Alyt, Jacobs, Laura, Boukes, Mark, & Vliegenthart, Rens. (2019). The impact of immigration news on anti-immigrant party support: unpacking agenda-setting and issue ownership effects over time. *Journal of Election, Public Opinion and Parties*, 31(1), 97–118.
- Hellström, Johan & Lindahl, Jonas. (2018). Vilka frågor betonar partierna i sina valmanifest?. <https://maktochpolitik.wordpress.com/2018/09/21/vilka-fragor-betonar-partierna-i-sina-valmanifest/>
- Johansson, Bengt & Strömbäck, Jesper. (2019). *Kampen om dagordningen – nyhetsjournalistik i valrörelsen 2018*. Institutet för mediestudier.
- Naurin, Elin. (2011). *Election Promises, Party Behaviour and Voter Perceptions*. London: Palgrave Macmillan.
- Naurin, Elin, (2016). Do They Really Know? On Party Representatives' Knowledge of the Extent to Which Their Parties Make Election Pledges. *Scandinavian Political Studies*, 39(4), 388–410.
- Oscarsson, Henrik. (2020). *Flytande väljare 2018*. Valforskningsprogrammets rapportserie 2020:10. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören. (2016). *Svenska väljare*. Stockholm: Wolters Kluwer AB.
- Oscarsson, Henrik & Karlsson, Richard. (2021). *Viktiga frågor för partival i olika väljargrupper 2018*. Valforskningsprogrammets rapportserie 2021:5. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Petrocik, John, R. (1996). Issue ownership in presidential elections, with a 1980 case study. *American Journal of Political Science*, 40(3), 825–850.
- Strömbäck, Jesper. (2018). (S)trategiska (M)isstag bäddade för (SD). I Nord, Lars, Grusell, Marie, Bolin, Niklar, Falasca, Kajsa. (Red.). *Snabbtänkt. Reflektioner från valet 2018 av ledande forskare*. Mittuniversitetet.
- Valmyndigheten. (2022). Valresultat: <https://www.val.se/valresultat/riksdag-region-och-kommun/2018/valresultat.html>

- Walgrave, Stefaan, Tresch, Anke, & Lefevere, Jonas. (2015). The conceptualization and measurement of issue ownership. *West European Politics*, 38(4), 778–796.
- Wängnerud, Lena. (2018). Jämställdhet som valfråga 2018 – En jämförelse med stödstrumpevalet 1994. I Nord, Lars, Grusell, Marie, Bolin, Niklar, Falasca, Kajsa. (Red.). *Snabbtänkt. Reflektioner från valet 2018 av ledande forskare*. Mittuniversitetet.

Appendix

Tabell A.1 Samtliga tonviktsfrågor, per parti, 2018 (procent)

Tonviktsfråga	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	FI
Ekonomi	1	2	1	0	4	0	0	0	0
Skatter	9	9	1	2	21	1	1	1	0
Arbetsmarknad	4	8	4	1	7	1	0	0	0
Offentlig sektor/Service/Kommun/Region	12	2	0	0	1	1	0	0	0
Sjukvård och tandvård	5	14	4	3	4	23	1	4	0
Äldreomsorg och pensioner	1	7	0	0	1	9	0	2	0
Sociala frågor/Problem	10	3	1	0	2	0	0	0	3
Familjepolitik	1	5	0	0	0	10	0	0	0
Utbildning	3	8	1	38	2	2	4	1	0
Kultur/Fritid/Idrott	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bostäder/Byggnadsfrågor	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Infrastruktur	0	0	0	0	0	0	4	1	0
Demografiska frågor	0	0	10	0	0	0	0	0	0
Jordbruk/Naturbruksfrågor	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Miljö/Energi	2	1	14	1	0	3	46	0	1
Lag & Ordning	1	4	1	2	13	3	0	7	0
Systemmissbruk	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Demokrati/Rättigheter	5	2	2	0	0	1	1	1	9
Integration/Immigration	4	6	13	4	13	7	3	53	1
Religion	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Medier	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Näringsliv	1	0	11	0	2	0	0	0	0
Styrelseskick/Politik	2	7	7	3	5	3	1	2	0
Svensk utrikespolitik	0	0	0	3	1	0	0	1	0
EU och internationella frågor	1	0	0	9	0	0	0	2	0
Moral/Etik	2	0	2	0	0	1	0	1	0
Ideologi	2	1	1	2	1	2	0	1	5
VH-Ideologi (enligt VU)	2	0	0	0	1	0	0	0	0
Fred/Internationellt/Försvar (Enligt VU)	0	0	0	3	1	0	0	1	0
Energi	0	0	1	0	0	3	2	0	0
Miljö	2	1	13	0	0	0	45	0	1
Jämställdhet mellan män och kvinnor	4	1	1	0	0	1	1	1	9
Religion (kod 450–459)	0	0	0	0	0	1	0	0	0
EU	1	0	0	9	0	0	0	2	0
Moral/Etik/Religion	2	0	2	0	0	1	0	1	0
Arbetsmarknad, Sysselsättning	0	7	3	1	5	1	0	0	0
Offentlig sektor, Enbart: Nedsikningar, Privatiseringar	12	1	0	0	1	0	0	0	0
Sjukvård	5	14	4	3	4	23	1	4	0
Pensioner	1	6	0	0	1	2	0	1	0
Sociala frågor/Problem, Välfärd, Trygghet, Sociala skillnader	12	22	3	1	5	6	1	3	3
Sociala frågor/Problem, Ersättningar, Bidrag, Försäkringar	2	1	0	0	1	0	0	0	0
Sociala frågor/Problem, Enbart: Tiggeri	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Välfärd/Sjukvård (Enligt VU)	18	33	6	4	10	25	2	6	4

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018, eftervalsundersökningen.

Valforskningsprogrammet
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet
Box 711, SE-405 30 Göteborg

Valforskningsprogrammet finns vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Sedan tidigt 1950-tal ägnar vi oss hängivet åt empiriska studier av opinionsbildning, val och väljarbeteende och av tillståndet och utvecklingen av den svenska representativa demokratin.

Syftet med forskningen är bland annat att förklara varför väljare röstar som de gör och varför val slutar som de gör. Vi spårar och följer trender i svensk valdemokrati och gör jämförelser med utvecklingen i andra länder.

Professor Henrik Ekengren Oscarsson leder Valforskningsprogrammet.

